

NE SAMO PROTIV HRVATSKE DRŽAVE: ZAVNOH JE BIO I PROTIV HRVATSKOG JEZIKA!

Da ZAVNOH nije bio ništa doli instrument Komunističke partije Jugoslavije za obnovu jugoslavenske države i poluga za instaliranje komunističke diktature, jasno je svakomu tko išta znade o vojno-političkom razvitku u doba Drugoga svjetskog rata. Na njegov je nastanak dijelom utjecala potreba da se pred Zapadom odigra

Piše:

Tomislav JONJIĆ

kvazidemokratski igrokaz; većim je dijelom posrijedi bila tek primjena sovjetskog modela u balkanskoj praksi. Pa kao što je pod pritiskom hrvatskoga narodnog pokreta, po nalogu Moskve i na tragu Sta-

linjine doktrine o korištenju *nacionalnog pitanja* za provedbu boljševičke revolucije, KPJ dvadesetih godina prošloga stoljeća postupno napustila unitarističko stajalište koje su žustro zastupali ne samo srpski komunisti oko **Sime Markovića**, nego i velika većina onih iz Hrvatske, pa čak i oni koji su potekli iz sindikalističkog pokreta (**Cesarec**: „Proleter nema domovine!“) te se u tridesetima polako priklonila zamisli o federalističkom preuređenju Kraljevine Jugoslavije (a u jednoj fazi prije toga zagovarala i njezino razbijanje radi utapanja u sovjetsku Balkansku federaciju), tako je Partija 1937. utemeljila svoju hrvatsku i slovensku sekciju.

Nikad, međutim, nije KPJ na isti način „federalizirala“ SKOJ kao svoju „udarnu pesnicu“, niti je svojoj hrvatskoj i slovenskoj sekciji dopustila da budu išta više od „zemaljskih“, dakle – pokrajinskih organizacija. Zato su održavane „zemaljske konferencije“, zato je ZAVNOH bio „zemaljsko“ vijeće, i zato je pri osnutku ZAVNOH-ova sudišta izrijeком naglašeno da se ono ima zvati „zemaljskim“, nipošto državnim. Ništa što ugrožava Jugoslaviju nije komunistima bilo prihvatljivo. Zato je i poslije rata bilo nezamislivo da se primijeni formula po kojoj je Moskva u Ujedinjene narode instalirala svoju ukrajinsku podružnicu. Kod nas se na sličan prijedlog – kao što bi najbolje znao pokojni **Hrvoje Šošić** – odgovaralo batinom i tamnicom.

A nakon travnja 1941. godine partijsko je vodstvo postalo svjesno da se Hrvatima koji su proglasili državu – pa makar ona bila i teritorijalno okrnjena i ograničena suvereniteta i nedemokratska – poziv na obnovu Jugoslavije ne može uputiti, ako im se istodobno na udicu ne stavi nešto što se makar nominalno naziva hrvatskom državom. Otud ZAVNOH, odatle tzv. Federalna Država Hrvatska. Njima je prividno razvodnjavana prava politika i zamučene prave krilatice, one o bratstvu i jedinstvu i o borbi za novu Jugoslaviju, i one o „proleterskoj“, komunističkoj revoluciji.

70

1944, kolovoz 10.

Izveštaj Odjela narodne prosvjete Predsjedništvu ZAVNOH-a o zaključcima na konferenciji o književnom jeziku

ZEMALJSKO ANTIFASISTICKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA
HRVATSKE

Odjel narodne prosvjete
Broj: 377.
Dne 10. augusta 1944.

Predsjedništvu ZAVNOH-a

Konferencija o književnom jeziku, koja je održana u Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a 3. VIII.— 1944 u prisutnosti dva člana Predsjedništva ZAVNOH-a, svih članova Prosvjetnog odjela, po jednoga člana redakcija »Vjesnika«,¹ »Slobodnoga doma«² i »Srpske riječi«,³ nakon što je raspravila pitanja:

1. Da li je književni jezik Hrvata i Srba u Hrvatskoj jedan?
2. Kakvim pravopisom treba da se služimo?
3. Jezik i pravopis naših novina
4. Jezik i pravopis naših ureda

stvorila je zaključak: Budući da predstavnici hrvatske filologije i književnosti još od 1850. godine načelno priznaju jedinstveni književni jezik Hrvata i Srba kako mu je izradio pravila Vuk St.⁴ Karadžić na temelju govora naroda ijekavskih štokavaca, a taj jezik fonetskoga pisanja praktično se uveo devedesetih godina prošlog stoljeća u škole, i na toj osnovi nastavljali Broz,⁵ Maretić⁶ i Stj.⁷ Ivšić — to nema razloga da se odstupa od te jezične linije ni danas. Stramputice A.⁸ Belića i odstupanje ustaškoga Ureda za hrvatski jezik nisu mogli da obore činjenicu, da je jezik naših najboljih književnika štokavskoga porijekla ugled jednako i Srbima i Hrvatima, kao što je i književni jezik u školama ijekavskoga područja bio jedan, kao što je govor naroda na kome je izrađen književni jezik i Hrvatima i Srbima jedan. Ukoliko ima kakvih razlika u pisanju ijekavaca Srba i Hrvata, one su lokalne, a nisu nacionalne. Razlike dolaze naročito od stranih tragova u našem jeziku (germanizmi, turcizmi, galicizmi) kojih se treba riješiti da ostane jezična jedna[kost] i jezik čist. Jezik je, dakle, jedan i treba ga zajednički čistiti.

Različiti dosadašnji nazivi neka se svedu na jedan: narodni jezik, a taj je naziv bivao i prije u školama u upotrebi.

1 Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske. Izlazi od 9. kolovoza 1941 — 2 Glavno glasilo Hrvatske seljačke stranke. Izlazi od 1. srpnja 1943 — 3 Organ Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a. Izlazi od rujna 1943 — 4 Stefanović — 5 Ivan — 6 Tomislav — 7 Stjepan — 8 Aleksandar.

Zaključci i preporuke Odjela narodne prosvjete ZAVNOH-a iz „augusta 1944.“

Bez „korisnih budala“ pothvat ne bi uspio. Kako budala ima uvijek i svagdje, partijskim je planovima poslužila skupina anonimusa koja je utemeljila tobožnji Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke. Tobože nekomunistički prvak te kvazidemokratske karikature, **Frane Frol**, nije imao prečega posla nego objaviti 1944., pa opet 1945. brošuru pod naslovom *O staljin-skom Ustavu*: ništa hrvatskoj demokraciji nije bilo bliže od Sovjetskog Saveza, ništa nije hrvatskog seljaka motiviralo kao – drug Staljin! Zato je i **Stanko Škare**, još jedan iz te svite, vijećnik AVNOJ-a i ZAVNOH-a, pročelnik ZAVNOH-ova Odjela za prosvjetu, pjevao neukusne, petparačke deseterce u slavu Staljinu i **Josipu Brozu**. Bilo je to stihoklepanje natopljeno slijepom mržnjom prema svima koji se nisu svrstali u redove Jugoslavenske armije, ali Škaru danas njegovo potomstvo, umjesto da o svome *prljavu rublju* grobom šuti, proglašava „idealistom“ (kao da stihoklepac u svojim polupismenim desetercima nije sebi i svojoj sramoti ostavio spomenik trajniji od mjedi!).

Stjeralo je u taj tor anonimusa i političkih *desperadosa* još nekoliko drugorazrednih pristaša izvornoga HSS-a. Nisu ništa znali niti su što mogli, ali im se je odjednom prohtjelo *da ih se pita*. Skromne pameti, nisu shvatili da su dovedeni kako bi slušali i služili, a ne kako bi pitali i kao bi ih se pitalo. Zato i hoće završiti na smetlištu, jedni još dok je oružje grmjelo, drugi tek nakon rata.

S malo zakašnjenja – malo nakon što je tzv. Narodnooslobodilačka fronta Hrvatske u ljeto 1944. objavila jedan u nizu svojih proglašenja pod naslovom „Narodima Hrvatske“ (ponavljajući tako proglas prvoga zasjedanja ZAVNOH-a od 14. lipnja 1943. te i na taj način formalizirajući podjelu suvereniteta između hrvatskoga i nekih drugih „naroda Hrvatske“) – među njima će se naći i odvjetnik i književnik **Ilija Jakovljević**, jedna od ikona današnjih zavnohovskih *cocktail-partyja*. Osrednji odvjetnik, prosječan novinar i još slabiji književnik, Jakovljević je svoja demokratska nagnuća demonstrirao 1939.-1941. godine, u vrijeme kad je njegova stranka vladala Hrvatskom na korist Jugoslavije. Bilo je to doba kad je vodstvo Hrvatske seljačke stranke ne samo iz poli-

Kako su *latinica i cirilica* ravnopravna pisma, to će se u čitankama upotrebljavati oba pisma, i to u dvije početnice s po jednim pismom, a čitanka za osnovne škole i ona za srednje bit će ispunjene i latinskim i cirilskim tekstovima.

Budući da latinica nije isključivo nacionalno-hrvatsko pismo ni cirilica srpsko, to se ostavlja na volju piscima da svoje članke pišu kojim bilo pismom. Tako isto im se ostavlja na volju da pišu na pr. futur sastavljeno ili rastavljeno (kazacu — kazat ću), tko — ko, suradnja — saradnja, točka — tačka i sl., jer nisu provincijalizmi, niti su oznake nekog posebnog hrvatskog odnosno srpskog pisanja, samo treba da ostanu dosljedni.

To isto neka se primijeni i u povremenoj štampi.

Ostale odredbe o pravopisu vrijede prema Boranićevu⁹ [pravopisu] iz 1928. godine izuzevši interpunkciju koja ima da bude logička.

Za samo čišćenje jezika i nadzor nad štampom izabrana je *Komisija za književni jezik*¹⁰ pri Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a kojoj su članovi: Petar Lasta, Ivan Dončević i Milan Joka, a zamjenici Branko Sučević, Vlado Popović i Bogoljub Rapajić.

Komisija će izraditi *kratke pravopisne upute* najosjetljivijih slučajeva, u kojima se obično koleba, i poslati ih redakcijama i ustanovama, a po potrebi davati upute i putem novina.

Konačno, Komisija za jezik ovim se obraća Predsjedništvu ZAVNOH-a, nakon što ove zaključke konferencije odobri, da bi uputilo *Zakonodavni odbor* neka svoje zakonske projekte i odredbe prije objavljivanja šalje Komisiji na jezični pregled.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Odjel narodne prosvjete:
B. Sučević [v. r.]

Komisija za književni jezik:
P. Lasta [v. r.]

Original, pisan mašinom, latinicom.

IHRPH Zgb, ZAVNOH — 1944.

U gornjem desnom kutu dopisan je broj i datum urudžbenog zapisnika Predsjedništva ZAVNOH-a: Broj: 816/44, 16/VIII 44.

238

⁹ Dragutin — ¹⁰ Na Trećoj sjednici Predsjedništva ZAVNOH-a, koja je održana 24. i 25. kolovoza 1944, nije odobreno osnivanje te komisije. Vidi dok. br. 78

tičkog života, nego i iz naroda izopćivalo svakoga tko **Mačeka** ne bi priznao „vođom“ i Mesijom u punome značenju te riječi, pomazanikom sa svim prerogativima koji pripadaju božanstvu!

Tih je mjeseci Jakovljević kao predsjednik Društva hrvatskih književnika i urednik časopisa *Savremenik* uporno, dosljedno i bezobzirno prešućivao i ostracirao tada iznimno cijenjenoga i popularnoga **Milu Budaka** (i ne samo njega, nego i još niz drugih nacionalističkih pisaca slabije literarne snage). Ni trepnuo Jakovljević nije kad su *vođa* Maček i *ban* **Šubašić** – koji je u hrvatsku povijest ušao 1918.,

batinajući hrvatske domobrane, *silovoljce* u Odesi, za račun Bograda i buduće Jugoslavije – zabranili i uništili *Hrvatski narod*, ili kad su naložili da se deseterci mladih hrvatskih intelektualaca, među kojima su bili i talentirani književnici poput **Jerka Skračića**, novinari i publicisti poput **Ivana Oršanića**, **Radovana Latkovića** ili **Mile Starčevića**, bez ikakva suda, redarstvenim nasiljem strpaju u Lepoglavu, odakle su nešto kasnije prebačeni u koncentracijski logor Kruščica kod Viteza, gdje su dočekali proglašenje Nezavisne Države Hrvatske. Uzaludno je milost za njih molio i zagrebački nadbiskup **Aloj-**

zije Stepinac: vođa i ban su prinosili žrtve paljenice na jugoslavenskome oltaru, a Maček je patrijarhu Srpske pravoslavne crkve prisezao kako je došlo vrijeme da Hrvati napokon punom parom zaplove u slavenstvo i jugoslavenstvo!

Jednako je tako Jakovljević bio ravnodušan prema utamničenju nemalog broja komunističkih intelektualaca koji su iz zagrebačkih uza prebačeni u Kerestinec, odakle će koji mjesec kasnije – vjerujući da se odazivaju pozivu Kominterne i da iz smjera Zagreba usred ljeta 1941. dopiru zvuci topova Crvene armije – usprkos blagomu režimu kerestinečke konfinacije, pokušati bijeg kako bi oružjem ustali protiv nove države i njezinih takozvanih saveznika a za majčicu Rusiju i svjetsku boljševičku revoluciju. Zato će listom stradati, a račun za to će, zanimljivo, do dana današnjega biti ispostavljan Hrvat-skoj, a ne Josipu Brozu ili Josifu Staljinu. Nije se tankočutna Jakovljevićeva demokratska savjest uzbunila ni onda kad su „vođa hrvatskog naroda“ i njegov „ban“ – u stvarnosti tek nositelj ordena Belog orla s mačevima, kasnije i sovjetski pouzdanik – početkom 1941. rastjerali vodstvo Matice hrvatske te na mjesto **Filipa Lukasa** i **Blaža Jurišića** doveli komesare, poluinteligente i bezlične činovnike.

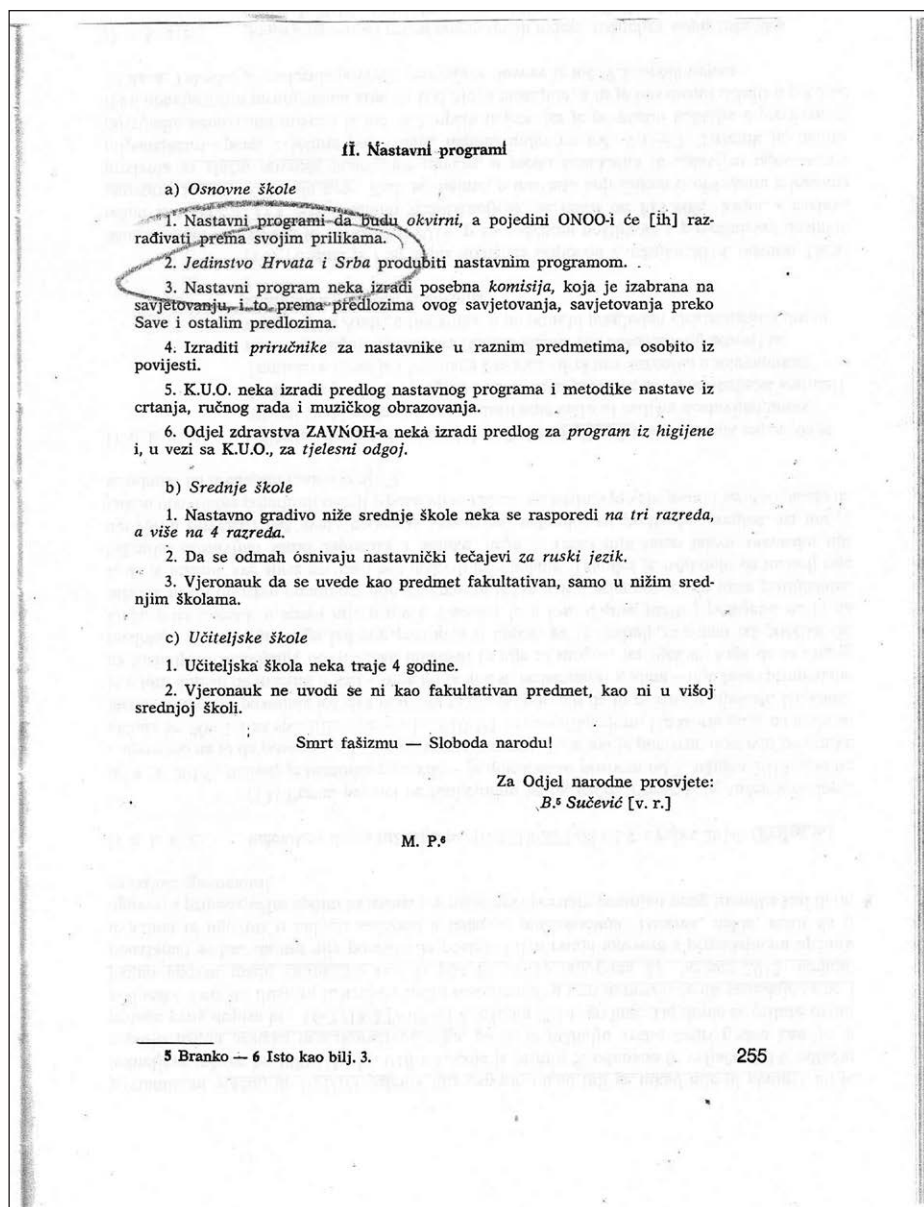
Ganulo se je njegovo literarno srce tek nešto kasnije, kad su ga ustaše pritvorile (jer: lijepo je i demokratski mirnodopske 1940. zatočiti Budaka, Ivana Oršanića, Milu Starčevića ili **Mladena Lorkovića**, ali je nelijepo i nedemokratski ratne 1941. zatočiti Iliju Jakovljevića!). Bio je, doduše, on možda ganut i onda kad su ga iza rata utamničili i potom smaknuli oni u čiji se je jaram dao tako zdušno upregnuti: jugoslavenski komunisti. Ne znamo o tome možebitnome zadnjem njegovu ganuću ništa pouzdano, jer o tome Jakovljević nije ostavio zapise (ili se možda samo čekaju pogodne političke prilike, da ih se napiše odnosno doradi onako kako će biti prikladne: nije lako danas pisati jedno, a sutra drugo). Pouzdano se znade jedino to, da se Jakovljevićem od onda do danas služi svatko komu se prohtije i kako mu se prohtije, redovito s težnjom da demonstrira vlastiti „antifašizam“ i da se usput komu dodvori: od unuka mu **Pedraga Raosa** („Čatrnja pušča!“) do batinaša **Jože**

Horvata, koji u svojoj bijesnoj mržnji na Katoličku crkvu i u svome boljševičkom jugoslavenstvu ne može smisliti čak ni to da bude hrvatski pomorac, nego mora biti bratstvo-jedinstvujući „moreplovac“.

Bolje od Jakovljevića ipak je prošao, recimo, **Ivan Supek**, nesumnjivo i zbog toga što je Jugoslaviji i komunizmu dulje i odanije služio. S aureolom tobožnjega disidenta (koji budno pazi da ne uzbuni režim agresivnim neprijateljskim činima kao što je glasno kihanje ili preglasno štucanje, pa svoj kukakvičluk proglašava političkom mudrošću!), i reputacijom pisca politički u svoje vrijeme donekle iskoristive, iako ne tek fikcionalne, nego u punome smislu riječi *science fiction* pripovijesti o **Andriji Hebrangu**, Supek je u posljednjim desetljećima svog života

po *feralovskim* i sličnim šandovima neumorno *tezgario* zavnohovsku bižuteriju najjeftinije izrade.

Dakako, imao je taj promašeni književnik, neostvoreni fizičar i posramljeni rektor ljudski shvatljivu potrebu da uljepša vlastitu prošlost, pa je svojim fantazijama nastojao (a u neuku i zatrovanu hrvatskom društvu dijelom i uspijevao) sakriti ono zbog čega bi se svaki pristojan i pametan čovjek crvenio. A baš ta grčevita upornost kojim je ponavljao svoje bajke, jasno je govorila da vitez tužne spodobе u liku akademika Supeka nerado i vrlo žurno prolazi ispred zrcala. Stvar je jasna: on je zapravo govorio kako ga drugi ne bi pitali, nadajući se da će se u njegovu slučaju dogoditi *inverzija Wildeova Dorian Graya*: neka tijelo Ivana Supeka i

ZAVNOH-ova preporuka: „Nastavnim programom produbiti jedinstvo Hrvata i Srba“

propadne, samo neka ga povijest pamti drugačije, neka njegova slika u zrcalu izgleda lijepo i ostane zauvijek takva.

Zato nam Supek nije objasnio, voljom koje demokratske *providnosti* je – kao navodni nekomunist – već sredinom lipnja 1945. postao istaknutim članom netom osnovanoga „Društva za kulturne veze Hrvatske sa Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika“. Koje su to demokratske vrijednosti što su toga *humanista* i *demokrata* tamo privukle? Na čelu toga Sovjetskog Saveza bio je, kao što znamo, drug Staljin, a iza **Lenjina** i njega su stajale već stotine tisuća kilometara bodljikave žice i milijuni leševa. Ni hrvatskoj niti europskoj javnosti to nije bila tajna: o boljševičkim se je zločinima pisalo na sve strane. Pisao je o tome **André Gide**, pisao je i **Ante Ciliga**, more dokumenata objavili su zagrebački časopisi *Hrvatska smotra* i *Hrvatska prosvjeta*, još više isusovački *Život*. Mogli su vidjeti svi koji su htjeli držati oči otvorenima.

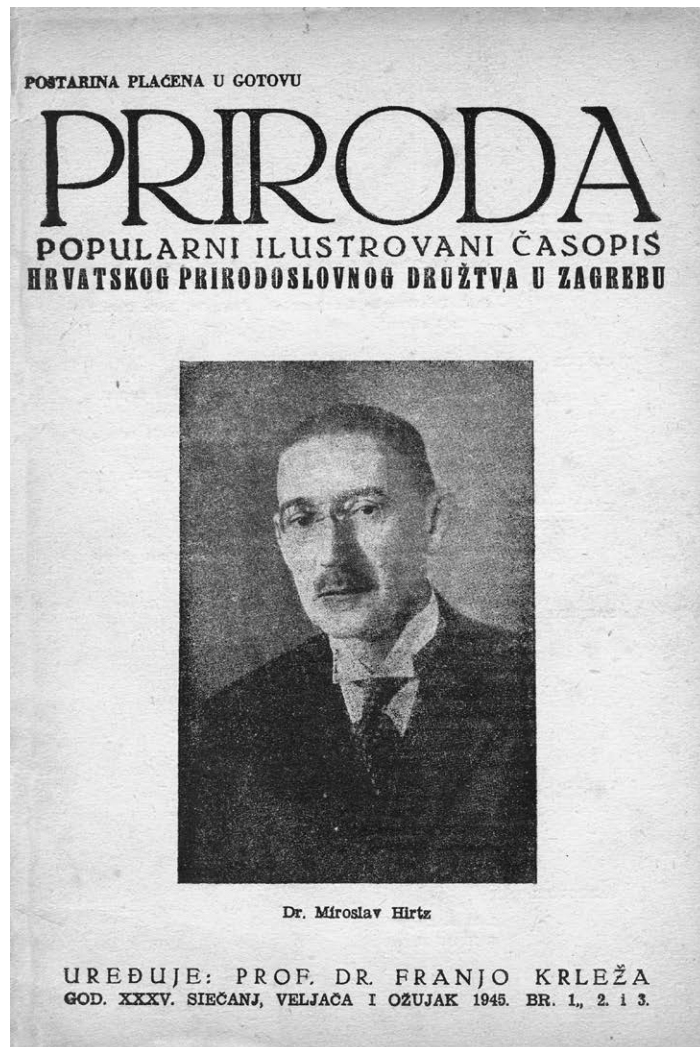
A sad je bio lipanj 1945., i Hrvatska je plivala u krvi. Sustavno je tamanjena hrvatska intelektualna i gospodarska elita, a zemljom koju je okovao strah prolazile su nepregledne kolone osakaćenih i izubijanih ljudi. Od Drvara 1941. i Španovice 1942., preko Zrina, Travnika, Dakse, Makarske i Širokoga Briga, sve do Maclja i Maribora množila su se stratišta i punile se jame. I sam je Zagreb pretvoren u jedan veliki logor. No, naš ugledni fizičar, *antifašist* i *humanist* nije primjećivao ništa od toga. Bludeći valjda nekim višim sferama, nije vidio udovice i siročad, niti je zapažao *čakšire* i *šajkače* na Jelačićevu trgu. Kao ni drugi toga ili sličnoga kova (pa i kao neke buduće predsjedničke dame), nije primijetio da su stanove zagrebačkoga građanstva 1945. kao skakavci poharali ljudi vičniji šumi i *čakiji*, nego pristojnu ponašanju i građanskim manirama. Nisu mu smetali progoni katoličkih svećenika

i istodobni hvalospjevi sv. Savi i Vidovdanu na stranicama zagrebačkog *Vjesnika*. Nije se zgražao ni nad rušenjem, uništenjem zagrebačke džamije. Bilo mu je ugodnije hiniti da ne vidi kako i sam zdušno, bez trunke negodovanja i rezerve, služi režimu koji je drastično presjekao s

carstvom generalissimusa Josifa Visarionoviča, Supek je, skupa s **Antunom Augustinčićem**, **dr. Pavlom Gregorićem**, **Slavkom Komarom**, **Marijanom Cvetkovićem** i sličnim pristašama višestranačkoga sustava i ljubiteljima ljudskih prava i demokratskih tradicija, možda organizirao tečajeve o zaštiti privatnog vlasništva i o jačanju institucija građanskog društva? Možda je propovijedao načela liberalne demokracije i zalagao se za višestranački sustav odnosno slobodne izbore, a usput ministrirao na vjerskim obredima i pomagao vjeroučiteljima? Možda se je pritom stalno zalagao za samostalnost i slobodu Hrvatske, kudeći bratstvo i jedinstvo i najvećeg sina naprednoga čovječanstva, druga Staljina? Možda mu je na srcu bila sudbina Krimskih Tatara i gladomorom desetkovanih Ukrajinaca? Možda je pozivao i na oslobođenje i osamostaljenje baltičkih republika, koje su **Ribbentrop** i **Molotov** tako cinično dodijelili SSSR-u?

Jer, ako je tako, onda besramno lažu ondašnja novinska izvješća i sačuvani dokumenti koji pokazuju da se je u tome Društvu sa zanosom raspravljalo tek o pobjedama Crvene armije, divilo se sovhoznicima i kolhoznicima, maštalo o **Mičurinu** i **Stahanovu**, i žustro zalagalo za to da se sovjetski model što prije i što dosljednije presadi u „slobodnoj nam i sretnoj Jugoslaviji“. A usprkos

tomu nam je *humanist* i *antifašist* Ivan Supek desetljećima nudio neukusne bajke u svojim fantazijama o ZAVNOH-u i o tzv. Kongresu kulturnih radnika koji je u lipnju 1944. održan u Topuskome. Šutio je pritom o tome kako je i sam neposredno – ne samo sudjelovanjem na tome tzv. kongresu – pripomagao u gušenju hrvatskoga identiteta. Zato smo od njega još 1995. – kad su i vrapci na grani znali nešto o *Bleiburgu* – čuli blagu kritiku komunizma, odmah razvodnjenu tvrdnjom da Tito, po svemu sudeći, nije ni znao za *Bleiburg* (a kamoli ga zapovjedio!), jer je

„Priroda“ u izdanju Hrvatskoga prirodoslovnog društva (siječanj – ožujak 1945.)

građanskim društvom, sustavno uništavajući institucije i trijebeći sve one koji misle drugačije.

A zapravo se ne zna, je li Supek postao članom „Društva za kulturne veze Hrvatske sa Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika“ tek uz blagoslov **Vladimira Bakarića** ili mu je za to trebalo i formalno odobrenje **Aleksandra Leke Rankovića** i **Ivana Steve Krajačića**. Ali, da su u tome imali svoje prste istaknuti demokraciji toga tipa, i da je i Staljinova Moskva pristala na taj izbor, jasno je kao dan. U toj udruzi koja je imala njegovati veze s

u to doba – kaže Supek – drug maršal po Beogradu ganjao ženske i ništa drugo pod milim Bogom nije radio. Nije, dakle, prema našem *humanistu*, rektoru i akademiku, Tito imao ništa ni s pokoljem ratnih zarobljenika, ali ni s progonom preživjelih ostataka hrvatske inteligencije, rušenjem crkava, spaljivanjem *Hrvatske enciklopedije* i još bezbroj drugih publikacija, pa ni sa skorim progonom nadbiskupa Stepinca. Ništa drug Tito nije znao, baš kao što ni drug Staljin nije ništa znao.

I zato od tog fizičara i književnika, rektora i akademika nikad nismo mogli čuti, primjerice, ni to, na kojem je zavoju na svome putu u *slobodu* i *antifašizam* poznati časopis *Priroda* u svojoj zavnohovsko-topuskoj verziji izgubio hrvatski atribut. Dok je, naime, u Zagrebu Hrvatsko prirodoslovno društvo pripremalo za tisak novi broj toga već tri i pol desetljeća staroga glasila, Ivan Supek se je kao suradnik i suurednik pojavio na stranicama istoimene publikacije tiskane navodno u „oslobođenom Splitu“. Dok je u Zagrebu izlazio trobroj za siječanj, veljaču i ožujak 1945., njegov je splitski parnjak svojom numeracijom jednostavno prešutio ratna godišta (i tu je, kao i drugdje, od *Narodnih novina* do Akademijina *Rada*, za jugoslavenske *antifašiste* sve počinjalo od njihove pobjede, baš kao i za **Mussolinija!**), ali je on izišao za neke posve druge i drugačije mjeseci, izišao je za „januar-februar“ 1945.! Da se Hrvati osokole, da im se pokaže kakvu to „državu“ imaju dobiti! Jer, i time se je demonstrirala izdaja Hrvatske. A dok je onaj zagrebački i dalje objavljivalo Hrvatsko prirodoslovno društvo, splitsku, „antifašističku“ *Prirodu* objavilo je neko ničije i svačije, u svakom slučaju ne i hrvatsko „Prirodoslovno društvo“ odnosno njegov „Inicijativni odbor“. Nigdje Hrvatske.

Zavnohijada je, dakle, i tu izbrisala Hrvatsku i hrvatsko nazivlje mjeseci. Hrvatske nije bilo ni u genitivu! Ne hajući za to, budući je akademik na stranicama tog

časopisa slavio Crvenu armiju i hvalio sovjetske nuklearne stručnjake, a ilustrirana je naslovnica splitskog bastarda poručivala koliko daleko su Sovjeti odmakli u razbijanju atoma. Tu je Supekova pohvala

sнови nepovratno razbili o stvarnost. Zato nas ni Supek, a ni drugi *zavnohovci* – od ustavotvoraca do novinskih piskarala koji o svačemu znaju ponešto, ali o ničemu ništa temeljito (pa i zato u svojim bulaznjenjima moraju uvijek biti „na liniji“) – nikad nisu podsjetili ni na ulogu ZAVNOH-a u zatiranju hrvatskoga jezika. Tim prije je zgodno ovdje skrenuti pozornost na dokument koji je objavljen u zbirci građiva ZAVNOH 1944 (*Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, zbornik dokumenata 1944. /od 10. svibnja do 31. prosinca/*), koji je 1975. u Zagrebu objavio Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske. Zbornik su priredile **Savka Kalinić** i **Ljiljana Modrić**, a kao glavni redaktor i pisac predgovora potpisan je **Hodimir Sirotković**, jedan iz plejade hrvatskih intelektualnih *homunculusa* koji su imali nesreću da nisu živjeli u **Matoševo** vrijeme: Matoševa bi ih rugalica ovjekovječila na isti način na koji je A. G. M. ovjekovječio niz drugih svojih dragih suvremenika.

Pogođen tom nesrećom – za koju nije ni kriv ni zaslužan – siroti je Sirotković odlučio ne zamarati se previše neumitnim slabostima ljudskog pamćenja. Umjesto toga, on je i prije zrele dobi pokazao ambiciju da bude beznačajan: katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice svjedoči

da taj redoviti član *jugoslavenstvujuće* Akademiju znanosti i umjetnosti u svojim osamdeset i nešto godina nije napisao ni jednu jedinu spomena vrijednu autorsku knjigu. Nijednu. Eto odgovora na pitanje, što ga je kvalificiralo da uđe među tobožnje besmrtnike: upravo to što je ništa! Ima ih pod zrinjevačkim platanama i tamošnjim **Strossmayerovim** svodovima priličan broj takvih, ali je ipak manjina onih koji, poput Sirotkovića, u svojoj bibliografiji ne mogu prstom uprijeti ni u jedan članak kojega se ne bi posramio inteligentniji student kakvoga ozbiljnog fakulteta. Čitav je Sirotkovićev životopis nalik golfskom igralištu: sve rupa do rupe. Šupljina. Tmica. Ništa. Ništa osim

Zavnohovska „Priroda“ izišla je za „januar-februar“ 1945., nije ju objavilo nikakvo hrvatsko društvo, a jednostavno su izbrisana sva ratna godišta

sovjetskoj vojnoj i tehnološkoj moći bila još otvorenija i agresivnija nego, recimo, na stranicama šibenskoga *Književnika* koji je izišao u približno isto vrijeme. I sve je to, valjda, bilo posve slučajno, i ništa od toga, kao, nije imalo nikakve veze s težnjom Moskve i njezinih satelita da u prvim mjesecima 1945. impresioniraju ne samo **Adolfa Hitlera** koji je bio na izdisaju, nego i **Roosevelta** odnosno **Trumana** i **Churchilla**. U mašti i očekivanjima naših *antifašista* bilo je tek pitanje dana kad će Staljinova konjica izbiti na La Manche, a *Amerika i Engleska bit će zemlja proleter-ska*.

Nije to dioništvo u zločinu bilo lako priznati pola stoljeća kasnije, kad su se

upornoga i besprizornog naklapanja o *Zavnohijadi*, naklapanja koje je, dakako, taj duhovni sirotan *moro balcanico* prilagodio političkim prilikama, pa je njegov ZAVNOH jednom bio jedan od temeljaca jugoslavenske, a drugi put zaglavni kamen hrvatske države.

Da su, ne daj Bože, Hrvatskom zavlada-li Kinezi, Sirotković i sirotkovići bi dokazivali da je ZAVNOH izrastao na najsvjetlijim tradicijama dinastije Ming. A kako su zavladao jugoslavenski komunisti sa svojim hrvatskim *adlatusima*, Sirotković je držao kako je oportuno u zbornik dokumenata uvrstiti nekoliko presuda komunističkih, partizanskih sudova. Sve odreda blage, obična kamilica. Nijedna od onih presuda u kojima se izriču smrtne kazne ili se istrjebljuju čitava naselja – poput Zrina – sirotanu, tobože, nije bila poznata. To se je jednostavno prešutjelo. I to se zove znanost? Ili tek – budalasti pokušaj jeftine balkanske manipulacije?

Sastao se, dakle, kako pokazuje spomenuti dokument, *zavnohovski* Odbor narodne prosvjete 10. kolovoza 1944. na konferenciji o nekom bezimenom „književnom jeziku“, pa – skupa s predstavnicima *Srpske riječi*, glasila Srpskoga kluba vijećnika ZAVNOH-a – učeno zaključio da Hrvati i Srbi imaju „jedinstveni književni jezik“. I tom je jeziku, ustanoviše oni tada, „izradio pravila **Vuk. St. Karadžić**“, nitko drugi! Budući da je taj jezik jedan i jedinstven, razlike koje možebitno postoje su „lokalne, a nisu nacionalne“. A budući da je jezik jedan i zajednički, „treba ga zajednički čistiti“. Zato treba napustiti nacionalni naziv jezika, pa neka se on i službeno zove „narodni“! Ravnopravni imaju biti latinica i ćirilica, a futur se može po volji pisati rastavljeno ili sastavljeno (kazat ću – kazaću). Svejedno je, pišemo li „ko“ ili „tko“, „tačka“ ili „točka“, „suradnja“ ili „saradnja“. Sve je svejedno, sve dotle dok se stvara „jedan jedinstveni“ bezimeni, „narodni jezik“. Neka, napokon, i interpunkcija bude logička, a ne gramatička (kako bi se Hrva-

ti što više približili Srbima), a za „čišćenje jezika i nadzor nad štampom“ imala je biti imenovana „Komisija za književni jezik“ pri Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a, u čiji se šesteročlani sastav imenuju tri hrvatska zagovornika bratstva i jedinstva i tri brata Srbina (v. faksimil dokumenta).

Nije došlo do imenovanja te „komisije“ u kojoj su, valjda slučajno, bila i dvojica „hrvatskih članova“ ZAVNOH-ove „Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača“ (**Lasta, Sučević**), jer egzekutori hrvatskog jezika redovito su bili i egzekutori hrvatske in-

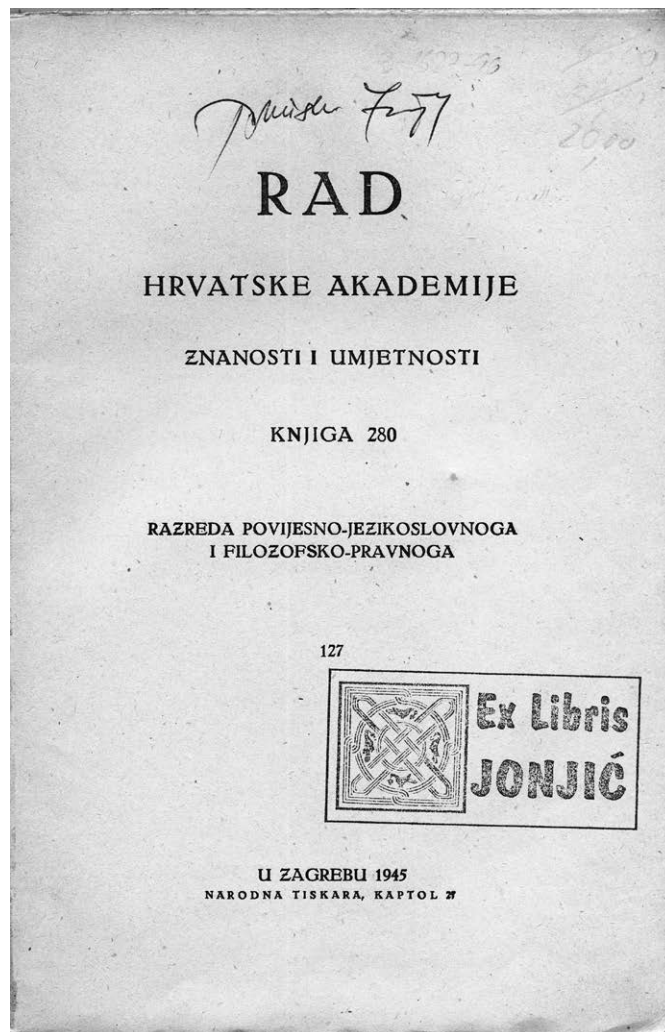
dro odšutjelo: bilo je politički probitačnije faktično ih provoditi, nego se javno očitovati protiv hrvatskoga jezika i Hrvatske. No, da ne bi bilo dvojbe o tome, što su „Zadaci za prosvjetni rad u školskoj godini 1944./45. postavljeni na Zemaljskom savjetovanju u Glini, u mjesecu augustu (sic!) 1944.“, jasno pokazuje nalog Odjela narodne prosvjete: „*Jedinstvo Hrvata i Srba* produbiti nastavnim programom.“ (v. priloženu ilustraciju).

Formula „jedinstvo Hrvata i Srba“ istaknuta je u izvorniku. „Bratstvo“ je pre malo i preslabo, za nj se hoće bar dvojica; jedinstvo traži da dvojica budu jedan. A kakav ima biti taj jedan, jasno govore službeni dokumenti ZAVNOH-a o ustroju Odjela narodne prosvjete. On ima tri odsjeka, a prvi od njih zove se „opšti odsjek“. *Opšti*. Tako je, dakle, jugoslavenskom kontrabandom u *zavnohovskom celofanu* iznova započela kontaminacija hrvatskoga jezika, nasrtaj na njegov pravni i stvarni položaj. Izbrisano je njegovo ime, što je nasilje na koje se prije Jugoslavije nije odvažio baš nitko.

I kao što je imao nasljedovatelje, imao je taj *zavnohovski* „narodni jezik“, ruku na srce, i svoje preteče i ranije ideologe: u četiri sveska korespondencije između **Franje Račkoga** i **Josipa Jurja Strossmayera**, i u jednome dodatnome svesku dokumenata ove dvojice jugoslavenskih fantasta, što ih je na skoro dvije tisuće stranica priredio jugoslavenski integralist i slobodni zidar **Ferdo Šišić**, a prije nešto više od osamdeset godina objavila Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvati kao narod i njihov hrvatski jezik spominju se sve-

ga nekoliko puta. Umjesto toga, na malne svakoj stranici nailazimo na „naš narod“, na „naški“ ili na „ilirski“ odnosno „narodni jezik“, ne jednom i na „hrvatsko-srpski“, a pogotovo „slavenski“ ili „jugoslavenski jezik“.

(*nastavit će se*)

Izdanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (1941.-1945.) prešućena su u službenim bibliografijama Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

teligencije u najdoslovnijem značenju riječi. Predsjedništvo ZAVNOH-a na svojoj trećoj sjednici, održanoj u Topuskome 24. i 25. kolovoza 1944. donijelo je, naime, odluku da se prijedlog o imenovanju toga tijela „ne odobrava“, dok je sve ostale preporuke i odluke od 10. kolovoza mu-

Partizanske pjesme

Uz Tita i Staljina

Смаршаном Тито

Oskar Danon

Obradba G. Šneerson

Riječi Vl. Nazor ~ Ruski prevod S. Bolotina i T. Sikorske

Partizansko kolo

Obradba Franjo Molnar

Nakladni Zavod Hrvatske, Zagreb

BR. 7-1946

UZ TITA I STALJINA С МАРШАЛОМ ТИТО

Riječi: Vl. Nazor

Ruski prevod: S. Bolotina i T. Sikorske

Svečano, široko

O. DANON

Obračla G. Sneerson

f

1. Uz Ti-ta i Sta-lji-na dva ju-načka si-na nas ne-će ni pa-ka-o smest; mi
(2. Rod) pra-sta-ri svi smo, a Go-ti mi ni-smo: Sla-ven-stvasmo drevno-ga čest, tko
1. Вес-страш-но-му Ти-то до-ро-га от-кры-та ю-на-ков у Ти-то не честь! За
(2. Мы) дре-вне-го ро-да и на-шу сло-ва-ду кро-ва-вым тев-то-нам не смест. И

di-že-mo če-lo, mi kro-ći-mo smje-lo i čvr-sto mi sti-ska-mo pest; mi di-že-mo če-lo, mi
dru-kći-je ka-že, pa kle-ve-će i la-že, o-sje-tit na-šu će pest; tko dru-kći-je ka-že, pa
пра-во-е де-ло он ба-рет-ся сме-ло, за на-шу сла-вян-ску-ю честь. За пра-во-е де-ло он
в бит-ве жес-то-кой мы дер-жим вы-со-ко на-ро-да сла-вян-ско-го честь. И в бит-ве жес-то-кой мы

1., 2. 3.

kro-ći-mo smje-lo i čvr-sto mi sti-ska-mo pest. 2. Rod (3) so-ko mi di-že-mo pest!
kleve-će i la-že o-sje-tit na-šu će pest. 3. Sve (3) јан-ску гор-ду-ю честь!
ба-рет-ся сме-ло, за на-шу сла-вян-ску-ю честь! 2. Мы (3) јан-ску гор-ду-ю честь!
дер-жим вы-со-ко на-ро-да сла-вян-ско-го честь! 3. Мы

Sva prava pridržava Nakladni zavod Hrvatske, Muz. odjel, Zagreb.

Prvi put štampano u izdanju „МУЗЫКАЛЬНЫЙ ФОНД СОЮЗА ССР МОСКВА 1945.“

PARTIZANSKO KOLO

Obradba: Franjo Molnar

Živo
mf

1. Hajd u ko - lo sa - da svi, par - ti - za - ni,
 2. Ne - ka ču - je ze - mlja sva, par - ti - za - ni,
 3. Sj - no - vi smo na - ro - da, par - ti - za - ni,
 4. Što ne pu - šta ni - ko - ga, par - ti - za - ni,
 5. Mi fa - ši - ste ni - ští - mo, par - ti - za - ni,
 6. Te - ški boj mi vo - di - mo, par - ti - za - ni,
 7. Mi se slo - žno bo - ri - mo, par - ti - za - ni,
 8. Ne - ka zna - de ze - mlja sva, par - ti - za - ni,

f

mf

f

1. 2.

za - i - graj - mo sa - da mi par - ti - zan - ski. ski.
 za - pje - vaj - mo, nek se zna, par - ti - zan - ski. ski.
 ko - ji mr - ze iz - ro - da par - ti - zan - ski. ski.
 pře - ko pra - ga svo - je - ga, par - ti - zan - ski. ski.
 svo - ju ze - mlju či - sti - mo par - ti - zan - ski. ski.
 u slo - bo - du bro - di - mo par - ti - zan - ski. ski.
 da je - din - stvo stvo - ri - mo par - ti - zan - ski. ski.
 da je na - ša po - bje - da, par - ti - zan - ski. ski.

Sva prava pridržava Nakladni zavod Hrvatske, Muz. otk. Zagreb

UZ TITA I STALJINA

Uz Tita i Staljina
dva junačka sina,
nas neće ni pakao smest:
mi dižemo čelo,
mi kročimo smjelo
i čvrsto mi stiskamo pest.

Rod prastari svi smo,
a Goti mi nismo:
Slavenstva smo drevna čest.
tko drukčije kaže
pa kleveče i laže,
osjetit našu će pest!

Sve pesti na ruci
u jadu i mucu
partizanska složila je svijest;
pa sad kad i treba
do sunca, do neba
visoko mi dižemo pest.

С МАРШАЛОМ ТИТО

Бесстрашному Тито
Дорога открыта
Юнаков у Тито не счесть!
За правое дело он борется смело
За нашу славянскую честь.

Ми древнего рода
И нашу свободу
Кровавым тевтонам не сместь
И в битве жестокой
Мы держим высоко
Народа славянского честь.

Мы с маршалом Тито
Раздавим бандита
Страшна партизанская месть!
Исполнена гнева,
Поднимем до неба
Славянскую гордую честь.

PARTIZANSKO KOLO

Hajd u kolo sada svi partizani
zaigrajmo složno mi partizanski.

Neka čuje zemlja sva partizani
zapjevajmo da se zna partizanski.

Sinovi smo naroda partizani
koji mrže izroda partizanski.

Što ne pušta nikoga partizani
preko praga svojega partizanski.

Mi fašiste ništimo partizani
svoju zemlju čistimo partizanski.

Teški boj mi vodimo partizani
u slobodu brodimo partizanski.

Mi se složno borimo partizani,
da jedinstvo stvorimo partizanski.

Neka znade zemlja sva partizani,
da je naša pobjeda partizanski.

Cijena od Din 15.— odobrena je po Zemaljskom Uredu za
cijene pri Pretsjednistvu vlade N. R. H-e odlukom br.
3685/46 od 26. II. 1946.

Naslovna strana Frane Šimunović.

Tisak Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb-706